

ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСІ БАКАЛАВРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ ОДЯГУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ І ДАНІЇ

У статті узагальнено досвід закладів вищої освіти України і Данії з питань формування проєктної культури дизайнерів одягу в процесі бакалаврської підготовки. Доведено, що формування проєктної культури дизайнерів одягу під час бакалаврської підготовки у вітчизняних і данських закладах вищої освіти результативне за умови включення фахівців у цілісний процес проєктної діяльності, що узгоджується з процесом цілеспрямованого формування професійних компетентностей. На основі порівняльного аналізу зроблено висновок, що освітній процес у вищих закладах освіти Данії ґрунтується на всепронизливій проєктності та міждисциплінарності, тоді як в Україні акцентується увага на міждисциплінарності й технологічності.

Ключові слова: проєктна культура; бакалаврська підготовка дизайнерів одягу; заклади вищої освіти; Україна; Данія.

Постановка проблеми. Соціально-економічні, науково-технічні та культурні перетворення в Україні зумовлюють необхідність кардинальних змін у системі професійної освіти – оновлення змісту, впровадження інноваційних підходів задля підготовки нового покоління кваліфікованих працівників, зокрема дизайнерів одягу, здатних генерувати креативні ідеї, швидко адаптуватися до викликів і кон'юнктурного запиту суспільства, зі сформованим образним мисленням, навичками операційного моделювання та проєктування, конкурентоспроможних як на вітчизняному, так і на європейському ринку праці. Домінуючого значення в цьому питанні надається проєктній культурі майбутніх дизайнерів одягу, які кваліфіковано мають вирішувати творчі завдання, створювати нові матеріальні об'єкти, задовольняючи естетико-культурні та матеріальні потреби сучасного суспільства. Під час вирішення професійно-освітніх проблем у закладах вищої освіти важливо враховувати

конструктивні ідеї європейського досвіду, зокрема Данії, яка має вагомий позитивний досвід формування проєктної культури фахівців у галузі дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових праць дозволяє констатувати, що проблемі розвитку дизайн-освіти в Україні та Європі присвячено роботи В. Даниленко, С. Дмитрук, Т. Кротової, К. Кисельова, І. Савенко, О. Стельмахук, О. Фурси та ін. Теоретичні та практичні засади підготовки майбутніх дизайнерів були предметом дослідження С. Алексєєвої, В. Горянського, О. Єршова, О. Тригуб, С. Чирчика та ін. Різні аспекти формування проєктної культури фахівців засобами художньо-проєктних дисциплін відображено в доробку Є. Антоновича, А. Брехунця, В. Прусака, А. Руденченко, В. Сидоренко, Л. Оршанського, Л. Оружи, В. Шпільчака та ін. Наукові розвідки європейських учених (Б. Арчера (B. Archer), Д. Акоголу (D. Akoglu), Дж. К. Джонса (J.K. Jones), Е.-М.-П. Харсаае (E.-M.-P. Harsaae), П.-Дж. МакЕлгерона (P.-J. McElheron), Т. Естергора (T. Esterhora), М. Теркільдсена (M. Terkildsen) та ін.) пов'язані з дослідженням процесу підготовки майбутніх дизайнерів на основі міждисциплінарного підходу та спрямовані переважно на формування дизайн-мислення.

Мета статті полягає у вивченні та аналізі педагогічного досвіду формування проєктної культури в процесі бакалаврської підготовки дизайнерів одягу в закладах вищої освіти України і Данії.

Методи дослідження. Для розв'язання поставленої мети було застосовано загальнонаукові методи: теоретичний аналіз культурологічної та мистецько-педагогічної літератури; компаративний аналіз, який дав змогу виявити особливості формування проєктної культури майбутніх дизайнерів одягу у вітчизняних і данських закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Передусім з'ясуємо сутність поняття «проєктна культура», яке неможливе поза аналізом дефініції «культура». Останнє представлено значною кількістю інтерпретацій, адже не може бути виражено однією формулою, має характеризуватись у багатьох аспектах, щоб уповні відобразити об'єктивно-існуючу багатогранність цього феномену.

Згідно з довідниковими виданнями поняття «культура» тлумачиться як сукупність матеріального і духовного надбання людства, нагромадженого, закріпленого і збагаченого впродовж історії, яке передається від покоління до покоління (Попович, 2006).

У сучасній культурології культура визначається як сфера духовної, ціннісної, комунікативної організації суспільства, що визначає норми поведінки, мислення, почуття людини, різних верств населення і нації загалом (Погорілий & Собуцький, 2005); специфічний спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності, представлений продуктами матеріальної та духовної праці, системою соціальних норм і настанов, духовними цінностями, сукупністю відносин людей із природою, між собою та ставленням до власної особистості, це система життєвих орієнтацій суб'єкта (Гриценко & Кондратюк, 2009); сукупність створених людиною матеріальних і духовних цінностей, система історично сформованих знань, ідей і соціальних норм, що відображають активну творчу діяльність людини в освоєнні світу та спрямовані на врегулювання суспільних відносин (Музальов, 2012) тощо. При цьому спільною думкою науковців є те, що саме людина постає як епіцентр культури, її вища духовна цінність. Людина знаходить свою духовну сутність, стає частиною людства тоді, коли досягає культуру і творить її.

Нині українські та зарубіжні вчені у підпорядкованому зв'язку з поняттям «культура» розглядають проєкту культуру, що зумовлено всепронизливим проєктуванням усіх сфер культурного буття: ставлення людини до соціального і предметного середовища, науки, моди, мистецтва тощо. За В. Тасаловим, проєктна культура – «універсум художньо-формоутворюючої трансформації людиною всіх планів свого буття, у якому вирішується фундаментальне протиріччя між заданістю об'єктивної гармонії світу й безупинністю його науково-технічних змін» (цит. за Шпільчак, 2013, с. 38), а також є «відмінною стильовою рисою сучасного мислення, однією з типологічних ознак сучасної культури майже в усіх основних її аспектах, пов'язаних із творчою діяльністю людини» (Колесніков & Лозовий, 2005, с. 105].

У науковий обіг термін «проектна культура» увійшов на початку 70-х років ХХ століття під впливом упровадження історико-культурного підходу до дослідження проблем дизайну. Згідно з концептуальними ідеями теоретиків дизайну Дж. К. Джонса (J. K. Jones) і Б. Арчера (B. Archer), дизайн є «третьою культурою», що проявляється безпосередньо в проектній культурі – сукупності досвіду матеріальної культури та сукупності досвіду, навичок і розуміння, яке втілено в мистецтві планування винаходу, його створення та виконання.

Проектна культура як соціально-прогресивна, творча діяльність суб'єктів освітнього процесу в усіх доступних їм сферах буття і свідомості, на переконання В. Сидоренко та А. Брехунця, є інтегральним поняттям, оскільки характеризується діалектичною єдністю процесів опредметнення (створення цінностей, норм, знакових систем тощо) і розпредметнення (засвоєння культурної спадщини); спрямованістю на перетворення навколишньої дійсності; на перетворення багатства історії людства у внутрішнє багатство особистості; на всебічний вияв і розвиток сутнісних сил суб'єктів проектування (Сидоренко & Брехунець, 2012).

Ключова роль у проектній культурі належить особистості митця, дизайнера, оскільки проектна культура (за М. Каганом) – це «культура мислення, культура почуттів, культура спілкування, що зливається в культурі художньої майстерності. Та обставина, що в усіх пластах культури художньо-творча діяльність має інтегративний, синтетичний характер, ставить мистецтво на особливе місце в культурі ..., розглядається як невід'ємна складова всіх науково-дослідних, проектних, конструкторських, технологічних робіт, що становлять у цілому єдину проектну культуру» (цит. за Оршанським, Котиком, 2022, с. 156).

Характеризуючи проектну культуру дизайнера, Л. Оршанський і І. Котик зазначають, що це має бути фахівець зі сформованою системою ціннісних орієнтацій, художньо-проектними знаннями, вміннями, компетентностями, здібностями, набутим досвідом й індивідуально-творчою спрямованістю на творчу проектно-перетворювальну діяльність. Досягнення фахівцем високого рівня проектно-культури не лише забезпечує

готовність до проектування предметно-просторового середовища, а й створює ґрунт для продуктивної професійної діяльності в галузі дизайну (Оршанський & Котик, 2022).

Обґрунтовуючи сутність проектної культури, І. Андрощук розглядає її як якісну характеристику проектної діяльності особистості, що передбачає реалізацію власного творчого потенціалу й досвіду і виражається у високому ступені досконалості спроектованої моделі майбутньої діяльності, матеріального виробу або іншого об'єкту праці. Складниками проектної культури, на переконання вченого, є творчі якості особистості, здатність до вирішення проблемних завдань, уміння вибирати оптимальні методи й засоби для досягнення поставлених цілей (Андрощук, 2018).

Отже, формування проектної культури дизайнера у процесі його підготовки ефективно тоді, коли ґрунтується на ціннісній основі включення фахівця у цілісний процес проектної діяльності й узгоджується з професійною компетентністю. У цьому контексті зміст підготовки дизайнерів одягу має забезпечити формування професійного дизайнерського світогляду, розвиток творчих здібностей, образного мислення і просторової уяви, художньо-проектних умінь, здатності виявляти свої інноваційні ідеї у формі проекту, представляти кінцевий результат у готовому продукті.

Підготовка майбутніх дизайнерів одягу в Україні та Данії здійснюється за різними освітньо-професійними програмами, зокрема на першому рівні вищої освіти, що дозволяє студентам отримати ступінь бакалавра. Серед низки завдань вітчизняних і данських освітньо-професійних програм спільними є формування і розвиток професійних компетентностей, скерованих на розроблення засобами дизайну естетично та функціонально досконалих об'єктів дизайну одягу в побутовій, суспільній, соціокультурній, промисловій сферах життєдіяльності людини, підготовка фахівців зі сформованою проектною культурою.

Проведений нами аналіз освітньо-професійних програм 022.02 «Дизайн одягу (взуття)» підготовки бакалавра галузі знань 02 «Культура і мистецтво» рейтингових закладів вищої освіти, зокрема Харківської державної академії дизайну і мистецтв, Київського національного університету технологій і дизайну,

Херсонського національного технічного університету, а також Університетського коледжу VIA (VIA University College) (Curriculum for the Professional Bachelor's Degree Programme in Design & Business (PBA), VIA Design & Business, VIA University College, 2020), Школи дизайну Колдінга (Kolding School of Design) (Studieordning for Bacheloruddannelsen i design ved Designskolen Kolding, 2020) дозволяє констатувати, що вони вміщують загальні, спеціальні та факультативні (за вибором студента) навчальні модулі.

Зміст програм засвідчує, що важливим аспектом формування проєктної культури дизайнерів одягу є опанування мистецтва малювання. Оскільки художнє проєктування і художньо-образне моделювання одягу передбачає творчу практичну діяльність, зорієнтовану на використання комплексу знань з основ теорії композиції, кольорознавства, а також умінь виконувати графічні зарисовки, працювати з художніми матеріалами та володіти мовою художньої виразності.

Оволодінню майбутніми дизайнерами одягу мистецтвом малювання у вітчизняних закладах вищої освіти сприяють як традиційні мистецькі художні, так і професійно спрямовані дисципліни («Кольорознавство», «Академічний рисунок», «Академічний живопис», «Основи композиції і проєктної графіки», «Рисунок за фахом», «Живопис за фахом», «Основи рисунку, живопису та пластичної анатомії», «Основи композиції та кольорознавства», «Основи композиції формотворення»). Водночас варто наголосити на перевазі в українських вишах технологічного підходу, котрий спрямовується на набуття практичних художніх умінь і навичок, а такі дисципліни, як «Академічний рисунок», «Академічний живопис» не спеціалізовані для дизайнерів, як у закладах вищої освіти Данії.

У вишах Данії, зокрема у Школі дизайну Колдінга (Kolding School of Design) (Studieordning for Bacheloruddannelsen i design ved Designskolen Kolding, 2020), оволодіння мистецтвом малювання майбутніми дизайнерами одягу здійснюється з урахуванням напрямів і тенденцій скандинавської освітньої культури – навчання через діяльність і створення у процесі вивчення таких курсів, як «Візуалізація», «Форма», «Композиція, конструкція,

форма», «Колір і візуалізація», «Колір і матеріали» тощо. Малювання розглядається як спосіб спілкування дизайнера із самим собою і з виробничою командою, де основним інструментом формування проєктного мислення і авторського стилю є рисунок. Перевага надається «швидкому рисунку» («sketch»), що допомагає максимально швидко, ефективно, красиво відтворити головну ідею, задум майбутнього дизайнера одягу.

Спільним у вітчизняній і данській освітній практиці є визнання того, що оволодіння мистецтвом малювання сприяє розвитку кольористичної грамотності, набуттю художньо-графічних і проєктних знань, умінь, компетентностей, формуванню візуального мислення, естетичного смаку, пробудження творчої сутності особистості, бажання і вміння творити за законами краси.

Застосування набутих художньо-графічних знань, умінь і навичок на міждисциплінарній основі забезпечує ефективність опанування фахово спрямованих дисциплін («Моделювання пластичної форми одягу», «Конструювання швейних виробів», «Художнє проєктування» тощо) у вітчизняних закладах вищої освіти та данських («Процес і метод проєктування», «Дизайн як сфера діяльності», «Дизайн-проєкт», «Дизайн і процес», «Дизайн проєктування одягу» тощо), у яких головну роль відведено проєктуванню. Як слушно зауважує А. Максимова, що саме в процесі проєктування відбувається формування проєктної культури майбутнього дизайнера (Максимова, 2018).

Залучення майбутніх фахівців дизайну одягу до проєктної діяльності передбачає розроблення та втілення проєктів, виконання яких алгоритмізується, а саме: творча ідея – гіпотеза – вибір варіантів рішення – дослідження – продукт – цінність продукту. Цінність дизайнерських проєктів у формуванні проєктної культури майбутніх дизайнерів одягу полягає в тому, що в ході їх виконання надається свобода творчого вибору, створюється естетичний простір для самостійних дій, студенти оволодівають сучасними способами пізнання і перетворення навколишнього світу за законами краси, розвиваються образне й асоціативне мислення, естетичні погляди й смак, комунікативні здібності та власний дизайнерський стиль.

Суттєвим фактом є те, що формуванню проєктної культури дизайнерів одягу в процесі проєктної діяльності сприяє творча активність майбутніх фахівців, характерними ознаками якої є: новизна, оригінальність (творчий стиль, багатство індивідуальної натури); комунікація (самовираження та самореалізація); цінність (соціальна й особиста); незапланованість; надситуативність; безкорисливість творчої діяльності тощо (Рижова, 2016). Відповідно творча активність майбутнього дизайнера одягу є основою його спроможності діяти креативно у розв'язанні дизайнерського завдання та внутрішнього саморуху до творчої проєктної самореалізації та самовдосконалення.

Ефективною формою підготовки дизайнерів одягу на бакалаврському рівні як у вітчизняних, так і данських закладах вищої освіти є проєктне навчання, яке має особистісно-орієнтований характер, скеровує майбутніх дизайнерів одягу на самостійну індивідуальну, парну або групову діяльність.

Характерною особливістю проєктного навчання в Данії є те, що воно передбачає поєднання контролю та самостійного навчання. Майбутні дизайнери одягу відіграють активну роль в освітньому процесі, оскільки беруть на себе відповідальність за планування та виконання проєктів. Особлива увага зосереджується на свободі їхньої творчої ініціативи, прояву самостійності як вольової властивості фахівця, що полягає у прагненні й умінні самостійно мислити, здатності орієнтуватися в новій ситуації, знаходити власний підхід до розв'язання проєктного завдання, приймати рішення, експериментувати, аналізувати результати й реконструювати власну проєктну діяльність та слугує підґрунтям для самостійної роботи над довготривалими проєктами, здатності працювати в мультикультурних командах.

Варто наголосити, що формуванню проєктної культури дизайнерів одягу в закладах вищої освіти Данії сприяє скандинавська освітня політика, концептуальною ідеєю якої є поєднання теорії та професійної практики. Наприклад, в Університетському коледжі VIA (VIA University College) навчання студентів відбувається в реальних умовах (англ. *work-based learning* – навчання на засадах праці або продуктивної діяльності), коли майбутній дизайнер одягу вчиться виконувати складні завдання в реальних виробничих умовах, що впливає на підвищення їхньої самостійності, відповідальності за якість

виконання практичних завдань. Окрім того, формується ціннісне ставлення до художньо-проектної діяльності, набувається професійний досвід на індивідуально-творчому рівні, удосконалюються проектні здібності, навички працювати в команді, досягати спільної мети тощо.

Тоді як в українських закладах вищої освіти потребує посилення зв'язок теорії та професійної практики, оскільки включення майбутніх дизайнерів одягу у виробничий процес проектної організації або підприємства з метою формування їхньої проектної культури відбувається тільки на етапі виробничої практики.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що проектна культура дизайнерів одягу є показником професійної компетентності фахівців. Відповідно дизайнеру одягу мають бути притаманні якості професійно розвиненої особистості, що виражається у здатності виявляти свої інноваційні ідеї у формі проекту, представляти кінцевий результат у готовому продукті; у набутому досвіді й індивідуально-творчій спрямованості на проектно-перетворювальну діяльність. Формування проектної культури дизайнерів одягу під час бакалаврської підготовки продуктивне за умови включення фахівця в цілісний процес проектної діяльності, що узгоджується з процесом цілеспрямованого формування професійних компетентностей.

Порівняльний аналіз процесу формування проектної культури майбутніх дизайнерів одягу під час їхньої бакалаврської підготовки в українських та данських закладах вищої освіти свідчить, що основою освітнього процесу в Данії є всепронизлива проектність і міждисциплінарність, тоді як в Україні увага акцентується на міждисциплінарності й технологічності.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні особливостей формування проектної культури дизайнерів одягу в контексті цифровізації професійної освіти.

Список використаної літератури

- Андрощук, І. (2018). Проектна культура: сутність та особливості. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: збірник наук. пр.* (Вип. 13, с. 208-221). Київ: Вид-во ТОВ «ТОНАР».
- Гриценко, Т. Б., Кондратюк, А. Ю. та ін. (2009). *Культурологія: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури.
- Колесніков, М. П., Колеснікова, О. В., Лозовий, В. О. (2003). *Естетика: навч. посіб.* Київ: Юрінком Інтер.
- Максимова, А. Б. (2012). Дипломне проектування за темою фірмового або

- корпоративного стилю у процесі підготовки графіка-дизайнера. В кн. В. О. Огнев'юк (Ред.), *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір*: матеріали міжнарод. наук.-практ. конференції (с. 674-682). Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.
- Музальов, О. О. (2012). *Культурологія: навчальний посібник*. Львів: Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти НАПН України.
- Оршанський, Л., Котик, І. (2022). Проектна культура майбутніх дизайнерів як ключовий чинник їхнього професійного становлення. В кн. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету* (Вип. 1, с. 152-159). Умань.
- Освітньо-професійна програма «Дизайн одягу (взуття)» для підготовки бакалаврів у галузі знань 02 Культура і мистецтво, за спеціальністю 022 Дизайн, спеціалізація 022.02 Дизайн одягу (взуття) Київського національного університету технологій та дизайну* (2019). Київ. Взято з <https://knutd.edu.ua/ekts/2020/op-fd/>
- Освітньо-професійна програма «Дизайн одягу (взуття)» для підготовки бакалаврів у галузі знань 02 Культура і мистецтво, за спеціальністю 022 Дизайн, спеціалізація 022.02 Дизайн одягу (взуття) Харківської державної академії дизайну і мистецтв* (2018). Харків. Взято з https://ksada.org/doc/osp_do.pdf
- Освітньо-професійна програма «Дизайн одягу (взуття)» для підготовки бакалаврів у галузі знань 02 Культура і мистецтво, за спеціальністю 022 Дизайн, спеціалізація 022.02 Дизайн одягу (взуття) Херсонського національного технічного університету* (2020). Херсон. Взято з <https://kdpu.edu.ua/dekorativno-prukladnoho-mystetstva-ta-dyzainu/navchalno-metodychna-robota/akredytatsiia-osvitnikh-prohram.html>
- Погорілий, О. І., Собуцький, М. А. (Упоряд.). (2005). *Культурологія: навч. посіб.* Київ: Вид. дім «Київо-Могилянська академія».
- Попович, М. В. (Ред.). (2006). *Універсальний словник-енциклопедія*. Львів: Взято з http://hohlopedia.org.ua/use_universalnyu_slovnuk_entsyklopediya/
- Рижова, І. С. (2016). Методи, принципи, підходи до аналізу дизайнерської культури як умови гармонізації відносин людини, природи, суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 66, 195-205.
- Сидоренко, В. К., Брехунець, А. І. (2013). Сутність поняття проектної культури. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія*, 18 (1), 270-278.
- Шпільчак, В. (2011). Художньо-проектна культура в контексті розвитку дизайн-освіти України. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. До 10-річчя Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*, 23, 36-41.
- Curriculum for the Professional Bachelor's Degree Programme in Design & Business* (PBA), VIA Design & Business, VIA University College, 2020. Retrieved from <https://en.via.dk/programmes/bachelor/design-and-business-bachelor-top-up;> <http://kntu.net.ua/index.php/ukr/Struktura/Kafedri-universitetu/Dizajnu/OPP-022.02-Dizajn-odyagu-vzuttya>
- Studieordning for Bacheloruddannelsen i design ved Designskolen Kolding*, Gældende fra 31. august 2020. Retrieved from <https://www.designskolenkolding.dk/en/bachelors-degree-programme>
- Yefimenko, I. V., Yakymchuk, O. M., Kravtsova, N. Y., Sotska, H. I., & Korol, A. M. (2021). Art education development in the context of global changes. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 501-513.

Halyna Sotska

FORMATION OF PROJECT CULTURE IN THE PROCESS OF BACHELOR'S TRAINING OF FASHION DESIGNERS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UKRAINE AND DENMARK

The article summarizes the experience of higher education institutions in Ukraine and Denmark on fashion designers' project culture formation in the process of undergraduate training. It has been determined that project culture is an integral indicator of a specialist's professional competence, which provides the ability for creative project-transformative activity. Based on the study of professional and educational training programs for clothing designers in Ukrainian and Danish higher education institutions, the content of disciplines in which the key role is assigned to design has been identified and analyzed. It has been proven that the formation of fashion designers' project culture during bachelor's training in Ukrainian and Danish higher education institutions is effective, provided that specialists are included in the integral process of project activity. It is consistent with the process of purposeful formation of professional competencies. Attention is focused on the importance of stimulating future fashion designers' creative activity as the basis of their ability to creatively solve design tasks and internal self-motivation for creative project self-realization and self-improvement. It has been found that the formation of the project culture of fashion designers in Danish higher education institutions is facilitated by the Scandinavian educational policy, the conceptual idea of which is a combination of theory and professional practice. Based on the comparative analysis, it has been concluded that the educational process in the higher education institutions of Denmark is based on all-pervading projectivity and interdisciplinarity, while in Ukraine the emphasis is on interdisciplinarity and technologicality.

Keywords: project culture; bachelor's training of clothing designers; institutions of higher education; Ukraine; Denmark.

References

- Androshchuk, I. (2018). Proiektna kultura: sutnist ta osoblyvosti [Project culture: essence and particularity]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menezhment: zbirnyk nauk.* pr. (Is. 13, pp. 208-221). Kyiv: Vyd-vo TOV «TONAR» [in Ukrainian].
- Curriculum for the Professional Bachelor's Degree Programme in Design & Business (PBA), VIA Design & Business, VIA University College, 2020. Retrieved from <https://en.via.dk/programmes/bachelor/design-and-business-bachelor-top-up>; <http://kntu.net.ua/index.php/ukr/Struktura/Kafedri-universitetu/Dizajnu/OPP-022.02-Dizajn-odyagu-vzuttya>
- Hrytsenko, T. B., & Kondratiuk, A. Yu. et al. (2009). *Kulturolohiia [Culturology]: navchalnyi posibnyk.* Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury [in Ukrainian].
- Kolesnikov, M. P., Kolesnikova, O. V., & Lozovyi, V. O. (2003). *Estetyka [Aesthetics]: navch. posib.* Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Maksymova, A. B. (2012). Dyplomne proiektuvannia za temoiu firmovoho abo korporatyvnoho styliu u protsesi pidhotovky hrafika-dyzainera [Diploma design on the topic of corporate or corporate style in the process of training a graphic designer]. In V. O. Ohneviuk (Ed.), *Suchasni stratehii universytetskoï osvity: yakisnyi vymir [Modern strategies of university education: qualitative dimension]: materialy mizhnarod. nauk.-prakt. konferentsii* (pp. 674-682). Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka [in Ukrainian].
- Muzalov, O. O. (2012). *Kulturolohiia [Culturology]: navchalnyi posibnyk.* Lviv: Lvivskiyi naukovy-praktychniyi tsentr profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
- Orshanskyi, L., & Kotyk, I. (2022). Proiektna kultura maibutnikh dyzaineriv yak kliuchovy chynnyk yikhnoho profesiinoho stanovlennia [Project culture of future designers as a key factor in their professional development]. In *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu [Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University]* (Is. 1, pp. 152-159). Uman [in Ukrainian].

- Osvitno-profesiina prohrama «Dyzain odiahu (vzuttia)» dlia pidhotovky bakalavriv u haluzi znan 02 Kultura i mystetstvo [Educational and professional program "Design of clothing (shoes)" for the preparation of bachelors in the field of knowledge 02 Culture and art], za spetsialnistiu 022 Dyzain, spetsializatsiia 022.02 Dyzain odiahu (vzuttia) Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzainu (2019). Kyiv. Retrieved from <https://knutd.edu.ua/ekts/2020/op-fd/> [in Ukrainian].*
- Osvitno-profesiina prohrama «Dyzain odiahu (vzuttia)» dlia pidhotovky bakalavriv u haluzi znan 02 Kultura i mystetstvo [Educational and professional program "Design of clothing (shoes)" for the preparation of bachelors in the field of knowledge 02 Culture and art], za spetsialnistiu 022 Dyzain, spetsializatsiia 022.02 Dyzain odiahu (vzuttia) Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv (2018). Kharkiv. Retrieved from https://ksada.org/doc/osp_do.pdf [in Ukrainian].*
- Osvitno-profesiina prohrama «Dyzain odiahu (vzuttia)» dlia pidhotovky bakalavriv u haluzi znan 02 Kultura i mystetstvo [Educational and professional program "Design of clothing (shoes)" for the preparation of bachelors in the field of knowledge 02 Culture and art], za spetsialnistiu 022 Dyzain, spetsializatsiia 022.02 Dyzain odiahu (vzuttia) Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu (2020). Kherson, Retrieved from <https://kdpu.edu.ua/dekoratyvno-prykladnoho-mystetstva-ta-dyzainu/navchalno-metodychna-robota/akredytatsiia-osvitnikh-prohram.html> [in Ukrainian].*
- Pohorilyi, O. I., & Sobutskyi, M. A. (Comps.). (2005). *Kulturolohiia [Culturology]: navch. posib.* Kyiv: Vyd. dim «Kyivo-Mohylianska akademiia» [in Ukrainian].
- Popovych, M. V. (Ed.). (2006). *Universalnyi slovnyk-entsyklopediia [Universal dictionary-encyclopedia]*. Lviv: Retrieved from http://hohlopedia.org.ua/use_universalnyy_slovnyk_entsyklopediya/ [in Ukrainian].
- Ryzhova, I. S. (2016). Metody, pryntsypy, pidkhody do analizu dyzainerskoi kultury yak umovy harmonizatsii vidnosyn liudyny, pryrody, suspilstva [Methods, principles, approaches to the analysis of design culture as a condition for harmonizing relations between man, nature, and society.]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii [Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy]*, 66, 195-205 [in Ukrainian].
- Shpilchak, V. (2011). Khudozhno-proektna kultura v konteksti rozvytku dyzain-osvity Ukrainy [Art and design culture in the context of the development of design education in Ukraine]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvoznavstvo. Do 10-richchia Instytutu mystetstv Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka [Bulletin of the Carpathian University. Art history. To the 10th anniversary of the Institute of Arts of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University]*, 23, 36-41 [in Ukrainian].
- Studieordning for Bacheloruddannelsen i design ved Designskolen Kolding, Gældende fra 31. august 2020.* Retrieved from <https://www.designskolenkolding.dk/en/bachelors-degree-programme>
- Sydorenko, V. K., & Brekhunets, A. I. (2013). Sutnist poniattia proektnoi kultury [The essence of the concept of project culture]. *Humanitarnyi visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody». Pedahohika. Psykholohiia. Filosofiia [Humanitarian Bulletin of the State Higher Educational Institution "Pereiaslav-Khmelnyskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda". Pedagogy. Psychology. Philosophy]*, 18 (1), 270-278 [in Ukrainian].
- Yefimenko, I. V., Yakymchuk, O. M., Kravtsova, N. Y., Sotska, H. I., & Korol, A. M. (2021). Art education development in the context of global changes. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 501-513.

Одержано 11.04.2023 р.